

موقوفات ماندگار (۴)

دو نسخه نفیس از موقوفات آیت الله العظمی مرعشی نجفی &

به کتابخانه آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه ÷

سید محمود مرعشی نجفی *

چکیده

در این مقاله دو نسخه نفیس قرن دهم به تفصیل معرفی شده اند که آیت الله سید شهاب الدین مرعشی به کتابخانه حضرت فاطمه معصومه علیها السلام وقف کرده است. نسخه اول، شامل هفت رساله از محقق کرکی و دیگران است و نسخه دوم، دو رساله دارد.

کلیدواژه ها

مرعشی، سید شهاب الدین - موقوفات: وقف کتاب؛ کتابخانه آستان حضرت معصومه - نسخه های خطی؛ نسخه های نفیس؛ محقق کرکی - آثار.

در شماره های پیشین میراث شهاب، درباره اهتمام مرجع فرهنگبان مرحوم آیه الله العظمی مرعشی نجفی & به گسترش کتابخانه ها و غنی سازی آنها، شواهدی ذکر گردید و معرفی اجمالی ده ها نسخه خطی وقفی یا اهدایی ایشان به کتابخانه های دور و نزدیک را آوردیم. از

* تولیت و رئیس کتابخانه بزرگ آیت الله العظمی مرعشی نجفی.

جمله در شماره‌های ۹۲ و ۹۳ مجله مذکور، نسخه‌های وقفی ایشان به کتابخانه آستانه قم را برشمردیم. اخیراً پنجاه نسخه دیگر از موقوفات ایشان به کتابخانه مذکور شناسایی گردید که به مرور به معرفی آنها خواهیم پرداخت. در این نوشتار کوتاه در مقام معرفی نسخه‌های شماره ۱۰۸۳ و شماره ۸۵۰ که امتیازاتی دارند، برآمدیم.

نسخه اول (شماره ۱۰۸۳) نسخه‌ای است بس نفیس که بیان امتیازات و نفاست آن، نیازمند بررسی دقیق و موشکافانه است. این نسخه مشتمل بر چند رساله ارزنده است، که در ابتدا آنچه استاد فقید، فهرست نگار خبیر و پیش کسوت، مرحوم محمدتقی دانش پژوه، در باره این نسخه در فهرستی که برای نسخ خطی کتابخانه آستانه قم نوشته را آورده و سپس رساله‌ها و فایده‌های مندرج در این مجموعه را با تفصیل بیشتر گزارش می‌نماییم.

در فهرست مرحوم دانش پژوه (صفحات: ۲۱۸ - ۲۱۹، شماره ردیف ۶۷ و شماره ثبت ۱۴۳۰۴ - ۵۸۴۴)^۱ نسخه مورد بحث ما، چنین معرفی شده است:

۶۷

۱- الألفية

از شهید اول. با حواشی علی بن عبدالعال کرکی و محمد بن ابی جمهور احسائی، با نشانه «ج د» و با نشانه «۱۲» و اینها در روز یکشنبه ۲ رجب ۹۳۳ نوشته شده است.

۲- فتاوی، از شیخ علی کرکی، در ۳ ص.

۳- من املاء الشيخ العلامة شمس الدین محمد العریضی فی حقیقة السحر، در ۳ ص.

۴- الجعفریه، از محقق کرکی.

* نسخ سده دهم، عنوان و نشان شنگرف.

کاغذ سپاهانی، ۸۹ گ، ۱۴ س، جلد تیماج تریاکی، ربعی. (۱۴۳۰۴ - ۵۸۴۴)

گفتنی است در فهرست جدیدی که دوتن از فضلا برای مخطوطات آستانه قم نگاشته‌اند و هنوز به چاپ نرسیده، نیز حق مطلب در معرفی رساله‌های موجود در نسخه و امتیازات آن ادا نشده است.

۱ نسخه مذکور هم اکنون با شماره (۱۰۸۳) در مخزن کتابخانه نگهداری می‌شود و قابل دستیابی است.

ولا يقضي الجمعة والعيان والآيات لعبد
 العالم بها ما لم يستوعب الاحتراق ولو اطلق
 القضاة على صلوة الطواف والجماعة فجاز
 لنا المنذر المطلق هذه اجزا لرسالة الشهيد
 الخواص الحقة على تلك الرسالة لبعضها
 من ان الملائكة من الجن والانس
 من ان الحق تبارك وتعالى
 ما كان علامته كذا ام لا تفوت الا دل
 فذبح من كذا في شهر الثامن
 الاحد عشر من شهر رمضان
 سنة ٩٢٣

الألفية، شهيد أول
 نسخه شماره ١٠٨٣/١ محشی در ٩٣٣ ق

و اینک فهرست تفصیلی مجموعه شماره ۱۰۸۳:

یکم: الألفية في فقه الصلاة اليومية (۱ پ - ۴۳ پ) (فقه - عربی)

از: شهید اول محمد بن مکی عاملی (۷۸۶ ق)

رسالة بسیار مشهوری است مشتمل بر هزار واجب از واجبات نماز، در یک «مقدمه» و سه «فصل» و یک «خاتمه». بیش از پنجاه عنوان شرح، حاشیه و ترجمه بر آن نگاشته شده و نزدیک به ۳۶۰ نسخه خطی از آن در کتابخانه‌های ایران شناسایی شده و بارها به چاپ رسیده است.^۱

نسخه‌های کهنی از الفیه در کتابخانه آیت الله مرعشی (ره) موجود است. نسخه مورد بحث که در نیمه اول قرن دهم هجری کتابت شده و حواشی از محقق کرکی و ابن ابی جمهور احسائی در تاریخ ۹۳۳ ق دارد، از جهات متعدد از نفاست برخوردار است که برخی از آنها در بخش نسخه شناسی ذکر خواهد شد.

آغاز: بسمله، حمدله، والصلوة علی افضل المرسلین علی خیر خلقه محمد وعترته الطاهرین. وبعد فهذه رسالة وجيزة في فرض الصلوة اجابةً لالتماس من طاعته حتم واسعافه عنم والله المستعان وهي مرتبة على مقدمة وفصول ثلاثة. اما المقدمة، فالصلوة الواجبة افعال معهودة ... انجام: ... القضاء على صلوة الطواف والجنابة فمجاز وكذا النذر المطلق، هذه آخر الرسالة الشريفة الالفية.

دوم: حقيقة السحر (۴۴ ر - ۴۵ ر) (فقه - عربی)

از: شمس الدین محمد العریضی

بحث فقهی ارزنده و بکری است، در بیان حقیقت سحر و انواع و قواعد آن، و آراء فقهای شیعه درباره حکم استفاده از آن.

در طبقات اعلام الشيعة (قرن ۹، ص ۱۲۶) نامی از شمس‌الدین محمد بن محمد بن عبدالله عریضی برده شده، که استاد زین الدین ابوالقاسم بن علی بن محمد ابن طی فقعی (۸۵۵ ق) بوده و در میان سال‌های ۸۲۳ - ۸۳۵ ق وفات یافته است.

۱ نگر: فنخا، ج ۴، ص ۷۳۳-۷۵۵.

٤٤

من اطلاق الشرح العلامة تسمى الذين هم العريضي رحمة الله في حقيقة
 السحر والبعث عن قواعده ومواسم حدوث الخوارق بل مجرد التأثيرات
 النفسانية او بالاستعانة بالفلكيات فقط او على سبيل تزيين التوقيل
 السماوية بالتوقيل الارضية او على سبيل الاستعانة بالادراج وقد
 حصر اهل العقول الاقول بانه السحر والتأني بدعوة الكواكب والتمسك
 بالاطلسات والرابع بالعزائم وكل ذلك محرم في شريعة الاسلام وتكلم
 كافر ما على سبيل الاستعانة بجواهر الاجسام السفلية فهو علم الخواص او
 الاستعانة بالنسب الرياضية وسوء علم الجليل وجرا الاثقال وهذا
 الغرضان الاخيران ليسا من السحر اذا عرفت هذا فيقول اختلف
 الفقهاء في ان السحر لا بمعنى دعوة الكواكب فان الكوكب لا ياتر لها
 قطعا بل له حقيقة اي تأثير او يحيل لا حقيقة له بمعنى عدم التأثير ذهب بعضهم
 الى الاول واخرون الى الثاني وما رخصه الزنزين قولا في تعيين علون
 منهما ما يفرقون به بين المراد وزوجه وما هم بضائرين به من احد الا باذن
 الله احسب الاولون في هذه الآية بوجهين آ انه به ذمهم على تعلم
 ما يفرقون به علوم يكن له تأثير لما استحقوا الذم به ثم انه به اسند

من اطلاق الشرح العلامة تسمى الذين هم العريضي رحمة الله في حقيقة
 السحر والبعث عن قواعده ومواسم حدوث الخوارق بل مجرد التأثيرات
 النفسانية او بالاستعانة بالفلكيات فقط او على سبيل تزيين التوقيل
 السماوية بالتوقيل الارضية او على سبيل الاستعانة بالادراج وقد
 حصر اهل العقول الاقول بانه السحر والتأني بدعوة الكواكب والتمسك
 بالاطلسات والرابع بالعزائم وكل ذلك محرم في شريعة الاسلام وتكلم
 كافر ما على سبيل الاستعانة بجواهر الاجسام السفلية فهو علم الخواص او
 الاستعانة بالنسب الرياضية وسوء علم الجليل وجرا الاثقال وهذا
 الغرضان الاخيران ليسا من السحر اذا عرفت هذا فيقول اختلف
 الفقهاء في ان السحر لا بمعنى دعوة الكواكب فان الكوكب لا ياتر لها
 قطعا بل له حقيقة اي تأثير او يحيل لا حقيقة له بمعنى عدم التأثير ذهب بعضهم
 الى الاول واخرون الى الثاني وما رخصه الزنزين قولا في تعيين علون
 منهما ما يفرقون به بين المراد وزوجه وما هم بضائرين به من احد الا باذن
 الله احسب الاولون في هذه الآية بوجهين آ انه به ذمهم على تعلم
 ما يفرقون به علوم يكن له تأثير لما استحقوا الذم به ثم انه به اسند

مبدا شهاب

موقوفات ماندگار (٤)

حقیقة السحر، عریضی
 نسخه شماره ۱۰۸۳/۲

فایده‌ای فقهی از این عریضی، در کتابخانه آیت‌الله گلپایگانی - قم به شماره ۱۳۲۳/۱ دیده شده که با عنوان (دیه الجنایة علی المیت) بر زین الدین علی بن محمد (ابن طی؟) املاء کرده است.^۱

همچنین در میان شاگردان علامه حلی، شخصی موسوم به جمال‌الدین عبدالله بن محمد حسینی عریضی خراسانی وجود دارد که شرح الفوائد الغیثیة از اوست.^۲ از این رساله ارزنده، نشانی در منابع و فهارس بدست نیامد، و دقیقاً نمی‌دانیم مؤلف آن در چه عصری می‌زیسته است. اجمالاً قبل از اوائل قرن دهم هجری وفات یافته است.

آغاز: من املاء الشيخ العلامة شمس‌الدین محمد العریضی رحمه الله، فی حقیقة السحر والبحث عن قواعدده وهو استحداث الخوارق لمجرد التاثيرات النفسانية او بالاستعانة بالفلكیات فقط او علی سبیل تمریج القوى السماویة بالقوى الارضية او علی سبیل الاستعانة بالارواح وقد حصر اهل العقول الاوّل بائنه السحر والثانی بدعوة الكواكب والثالث بالطلسمات والرابع بالعزایم وكلّ ذلك محرّم فی شریعة الاسلام ومستحله كافر اما علی سبیل الاستعانة بخواص الاجسام السفلیة فهو علم الخواص او الاستعانة بالنسب الریاضیة وهو علم الحیل وجرّ الاثقال وهذان النوعان الاخیران لیسوا من السحر. اذا عرفت هذا فیقول اختلف الفقهاء فی انّ السحر ...

انجام: ... اعلم انّ اكثر الاصحاب قد جزموا بعدم التاثير لانه نوع اختراع ویتعدّر ذلك علی نوع الشرّ حیث افعالهم اما مباشرة واما متولّدة عن مباشرة. هذا ما وجد عن معانیها رحمهم الله تعالی بجموده وافضاله، انه هو الغفور الرحیم.

سوم: کیفیت صلوة الطواف منقول عن الدروس (۴۵ پ - ۴۶ ر) (فقه - عربی)

از: شهید اول محمد بن مکی عاملی (۷۸۶ ق)

مسأله‌ای فقهی است درباره نماز طواف، در مقام ابراهیم (ع)، برگرفته از کتاب الدروس الشرعية شهید اول (ره).

۱ نگر: فنخا، ج ۱۴، ص ۸۹۸.

۲ نگر: الذریعه، ج ۱۳، ص ۳۸۸.

آغاز: هذا كیفیة صلوٰة الطواف منقول عن التروس. يجب الركعتان في مقام ابراهيم عليه السلام حيث هو الآن، فلو صلّى حيث كان او في غيره لم يصحّ ولو منعه زحام أو غيره صلّى خلفه او الى جانبه ...

انجام: ... بانّ الصخرة التي فيها قديمي ابراهيم عليه السلام لا يصلّي عليها ولا خلاف في المنع من استدبارها.

چهارم: في تعريف الفقه وبيان فضيلة العلم والعالم منقول من أول التحرير للعلامة الحلي (٤٦ ر - ٤٧ ر) (فقه - عربي)

از: علامه حلي، حسن بن يوسف بن مطهر (٧٢٦ ق)

فايده اي است برگرفته از مقدمه كتاب تحرير الاحكام علامه حلي، شامل سه بحث:

الأول: الفقه لغة و اصطلاحاً؛

الثاني: وجوب معرفة الأحكام؛

الثالث: في فضيلة العلم.

آغاز: قال العلامة في أول التحرير. اما المقدمة ففيها اجاث، الأول الفقه لغة الفهم واصطلاحاً العلم بالاحكام الشرعية الفرعية ...

انجام: ... الذين يأتون من بعدي يروون حديثي وستي ومن اكرم فقيها مسلماً لقي الله يوم القيمة وهو عنه راض.

پنجم: السجود على التربة الحسينية المشوية (٤٧ ر و پ) (فقه - عربي)

از: محقق كركي، علي بن عبدالعالی (٩٤٠ ق)

مؤلف رساله اي با عنوان فوق دارد كه در حياة المحقق الكركي و آثاره،^١ به چاپ رسیده است. موضوع رساله درباره جواز سجده بر تربت حسيني است كه با آتش پخته شده باشد.

از میان یازده نسخه شناخته شده از آن^٢ چهار نسخه كهن در كتابخانه آيت الله مرعشي (ره) نگهداری می شود: شماره ٧٢٤٩/٢ مورخه ٩٣٥ ق منقول از خط مؤلف (دو سال بعد

١ حياة المحقق الكركي و آثاره، ج ٤، ص ٢١٣ - ٢٤٤.

٢ فنخا، ج ١٧، ص ٩٦٦؛ حياة المحقق الكركي و آثاره، ج ٢، ص ٤٦٩ - ٤٧٠.

النظر ابي وجه العالم عبادة وقال اللهم ارحم خلقا لي
 قيل يا رسول الله ومن خلقك قال الذين ياتون من
 بعدى يروون حديثي وسنتي ومن اكرم فقهما مسلما لقي الله
 يوم القيمة وسوعنه راض
 الحمد لله المعبود وصلى الله على سيدنا محمد وآله ذوى الجود وعباده
 فقد سألني بعض الاخوان ان ابين لهم جوار السجود على التربة
 الحسينية علمه وان كانت مشوية فكتبت له ما حضرني فاقول ان كان
 التراب الماخوذ من كربلاء تجاوز السجود عليه فالتربة المشوية
 يجوز السجود عليها لكن الغروم حق فاللزام مثله اما بيان حقيقة الملقوم
 فبالاجماع واما سان الملازمة فمن وجوه ١ ان الاجراء الترابية ما فيه
 لم سفير قابلية انها اكتسبت صلابة بسبب الحرارة وذلك لا يمنع والآن
 لمنع السجود على الحجر بل هو اولى بالمنع لان الصلابة فيه اشدهم ان
 اسم التراب باق عليها وكذلك الصفة ولهذا اتى تربة نية وتربة
 مشوية ٢ اصالة بقاء الجواز الحاصلة قبل شيئا الى بعد شيئا فان
 قلت لا يبقا الاصلية لخروجها بالاستحانة وهذا حكمنا الظهارتها

السجود على التربة الحسينية المشوية، محقق كركي
 نسخه شماره ١٠٨٣/٥

بذلك لو جلت بار نجس قلت لمانع ان تمنع الطهارة بشك
الاستحالة لعدم خروجها عن الاسم والصفة سبنا الطهارة بشك
الاستحالة لكن لا يتم ان مثل هذه الاستحالة مانعة من السجود فان
قلت قد نقضوا على ان ما خرج عن اسم الارض بالاستحالة المحرجة
عن الاسم والصفة كالمعادن والرياد او الاستحالة مطلقا الاول
والثاني ممنوع لما قلت ان الاستحالة في التربة المذكورة
غير محرجة عن الاسم والصفة فتقرر فما ذكرنا ان الاستحالة تعال
بالشك وبهذا كله ان قلنا بالطهارة بمثل هذه الاستحالة
وكان بعض شيوخنا المانع من السجود عليها بعد طهرها نظرا
الي الطهارة المستلزمية للاستحالة المستلزمية

ذلك منع السجود عليه مشكك كما تراه

وكتب محمد بن المودن الاجريني هذا

سلاما علينا نقت فاسئل عن

خط رجمه الله

انجام السجود على التربة الحسينية المشوية
نسخه شماره ١٠٨٣/٥

از تألیف رساله؛^۱ شماره ۱۲۸۰ مورخه ۹۷۵ ق؛ شماره ۴۹۳۳/۱۳ مورخه ۹۶۴ ق؛^۳ نسخه عکسی شماره ۱/۱۱۳۰^۴ از روی نسخه دانشگاه تهران شماره ۲۸۸۸/۱ مورخه ۱۰۲۰ ق؛ و شماره ۶۸۵۶/۳ مورخه ۱۲۹۷ ق.^۶

آنچه در نسخه حاضر آمده خلاصه و چکیده‌ای از آن رساله به نظر می‌آید، ولی نیاز به تحقیق بیشتر دارد و بدین جهت تصویر رساله به طور کامل در اینجا تقدیم می‌شود. آغاز: الحمد لله المعبود وصلی الله علی سیدنا محمد وآله ذوی الجود وبعد فقد سألني بعض الاخوان ان ابين لهم جواز السجود علی التربة الحسينية عليه السلام وان كانت مشوية فکتبت له ما حضرني فاقول ان كان التراب الماخوذ من كربلا ممّا يجوز السجود عليه فالتربة المشوية يجوز السجود عليها لکنّ الملزوم حقّ فاللازم مثله ... انجام: ... نظرا الى الطهارة المستلزمة للاستحالة المستلزم ذلك منع السجود عليه وهو مشکل كما تراه.

انجامه: وكتب محمد بن المؤذن الجزيني حامداً مسلماً مصلياً. نقلت ممّا نقل عن خطه رحمه الله.

ششم: الجعفریة (۴۸ ر - ۸۵ پ) (فقه - عربی)

از: محقق کرکی، علی بن عبدالعالی (۹۴۰ ق)

رساله مشهور و مهمی است در بیان احکام نماز از واجبات و مندوبات، که برای سید جعفر حسینی نیشابوری، در یک مقدمه و چهار باب و یک خاتمه نگاشته است. این رساله شهرت بسیاری یافته، به طوری که صدها نسخه خطی از آن نوشته و در مناطق مختلف منتشر شده و شروح و حواشی و ترجمه‌های متعددی بر آن نگاشته اند.^۷

۱ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی، ج ۱۹، ص ۴۶.
 ۲ همان، ج ۴، ص ۸۰.
 ۳ همان، ج ۱۳، ص ۱۳۲.
 ۴ فهرست عکسی کتابخانه آیت الله مرعشی، ج ۳، ص ۲۶۶.
 ۵ فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، ج ۱۰، ص ۱۷۳۲.
 ۶ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه آیت الله مرعشی، ج ۱۸، ص ۴۷.
 ۷ فنخا، ج ۱۰، ص ۱۰۳-۱۱۹؛ حیاة المحقق الكرکی و آثاره، ج ۲، ص ۳۶۷-۳۹۰.

نسخه حاضر با توجه به حواشی مندرج در آن، از مؤلف و از ابن ابی جمهور احسانی و تاریخ درج حواشی (۹۳۳ ق)، از کهنترین و ارزشمندترین نسخه های موجود از الجعفریة محسوب میشود.

این رساله بارها از جمله در حیاة المحقق الکرکی و آثاره چاپ شده است.^۱
آغاز: بسملة الحمد لله الولي الحميد المبدئي المعيد الفعّال لما يريد الذي شرع لعباده الصلوة وسيلة الى الفوز بجزيل الثواب ... وبعد فان التماس من اجابته من افضل الطاعات ... ان اكتب رسالة موجزة تشتمل على واجبات الصلوات المفروضات وما عساه يسئح من المندوبات ... وهي مرتبة على مقدمة وابواب وخاتمة. أما المقدمة فالصلوة لغة الدعاء ...

انجام: هذه المهمة مقصوراً على ما فيه رضاه مصروفا فيما تحبّه وترضاه. وفرغ من تسويدها مؤلفه العبد المذنب الجاني علي بن عبد العالي وسط نهار الخميس تقريبا عاشر شهر جمادي الآخر سنة سبع عشرة وتسعمائة من الهجرة النبوية صلوات الله على مشرفها بمشهد سيدي ومولاي ثامن الائمة الأطهار أبي الحسن علي بن موسى الرضا عليه وعلى آبائه المعصومين أفضل الصلوة والسلام حامداً مصلياً ومسلماً.

هفتم: [اصطلاحات فقهی] (۸۶ ر) (فقه - فارسی)

فایده ای است به فارسی در معنی برخی اصطلاحات شرعی و فقهی، همچون واجب و فرض، مستحب و مندوب، حرام و مکروه و معنی نیت (قربة الى الله - اداء و قضاء) و حدّث و مکلف .

آغاز: بدانکه واجب فعلی را گویند که فاعل بکردن فعل مستحقّ مدح شود در نظر اهل شرع

...

انجام: ... مکلف کسی را گویند که عاقل و بالغ بود خواه مرد باشد و خواه زن.

هشتم: فتاوی شیخ علی ابن عبدالعالی (۸۶ پ - ۸۷ پ) (فقه - عربی)

از: محقق کرکی، علی بن عبدالعالی (۹۴۰ ق)

ده مسأله فقهی است که از محقق کرکی سؤال شده و پاسخهای وی با عبارت (الثقة بالله

۱ حیاة المحقق الکرکی و آثاره، ج ۴، ص ۱۱۷ - ۲۰۹

وحده) آغاز می‌شود (به جز سؤالهای ۳ و ۴).

عناوین سؤالات ده گانه:

مسئله ۱: إذا علم المصلي بغصبية المكان أثناء الصلاة

مسئله ۲: إعطاء الأمداد في قضاء تأخير رمضان لفقير واحد

مسئله ۳: التيمم على المحل النجس

مسئله ۴: صلاة من لم يتعلم واجبات الصلاة من المجتهد

مسئله ۵: قراءة القرآن بالوصل في أماكن الوقف

مسئله ۶: مسألة في الوقف

مسئله ۷: إذا قال زيد لعمر الشيعي: يا سني!

مسئله ۸: شهادة الذي لا يعلم صفات الله الثبوتية والسلبية

مسئله ۹: حكم الذي يجعل نفسه قدوة لأهل الحرف الفاسدة

مسئله ۱۰: حكم أهل الطرق القلندرية.

این رساله کوتاه در حیاة المحقق الکرکی و آثاره^۱ از روی نسخه منحصراً بفرد حاضر به

چاپ رسیده است.^۲

آغاز: فتاوی خاتم المجتهدین شیخ علی ابن عبدالعالی، ما قول خاتم المجتهدین و وارث علم المرسلین دام ظلّه العالی فیما اذا علم المصلي انّ المكان مغصوب في اثناء الصلوة فهل يترك الصلوة ام يخرج من ذلك المكان ويصلي وكذا اذا علم المتوضي والمغتسل ... الثقة بالله وحده اما الصلوة فانه يقطعها ويخرج من المغصوب على الفور ...

انجام: ... ما قول شيخنا ومقتدانا وهادينا في جماعة اهل الطرق القرنديّة والمزنيين واصحاب الخرقه يجعلون لهم شيخاً مقتداً لهم الى طريق الضلالة ... الثقة بالله وحده، نعم الشيخ المذكور ضالّ مضلّ ملعون يستحق التعزير والزجر والاهانة والابعاد والتشديد عليه في منع هذه القبائح والله اعلم بالصواب والصلوة على النبي وآله.

۱ حیاة المحقق الکرکی و آثاره، ج ۶، ص ۲۲۹-۲۳۹

۲ فنخا، ج ۲۳، ص ۵۸۴ نسخه دیگری در شیراز نشان میدهد که تعداد برگ های آن گواهی میدهد با رساله مورد بحث متفاوت است.

فتاویٰ خاتم المجتہدین شیخ علی مرتضیٰ العالی

ما قول خاتم المجتہدین ووارث علم المرینین دام ظلہ العالی فیما اذا علم المصل ان الکمان
منصوب فی اثناء الصلوة فهل یترک الصلوة لم یتخرج من ذک الکمان ویصل وکذا اذا
علم المتوضی او الممسح ان الکمان منصرف فی اثناءها کیف یعمل عندئذ ما جری
التقدیسات وحده اما الصلوة فانه یتطهرها وخرج من المنصرف علی الفور
لان النعل الکثیر ینافی صحتها ولرضان الوقت خرج مصليا واما الوضوء والعسل
فانه یکملها خارجا وانه اعلم ما قول ذیل العالی هل یجز اعطاء الامداد فی
فی قضاء ما خیر رمضان لفقیر واحد مع وجود غیره ام لا ینبوا ویزجروا
التقدیسات وحده لایح من ذک حيث انها کفارة التاخر والله اعلم
وما قوله مدظلہ العالی هل یجز الیتیم علی کلمة نجاسة ولم یکن ازالة الجرم
الحایل ام لا ومع ذکک یند کیف یعمل لاجل صحة الیتیم مبروا ویزجروا
وان امکن ازالة جرم النیسة عن الوجه والیدین ولویالین ونحوه وصب
وان تعذر صبها یتیمم وانه اعلم وما قوله دام ظلہ هل یقع صلوة
من لم یتعلم واجبات الصلوة من المجتهد او ممن اذن المجتهد لیسطة
او یوسیط ام لا ینبوا ویزجروا الا تص صلوة المذكور والله اعلم ما قول
سادة العلما فی حق قاری القرآن اذا قرأ علی طری الرصل فی کل موضع
عین القراءة وفقا لزاما هل یوا تم ام لا ینبوا ما جری بن التقدیسات وحده
لا یاتم لم یجر ذکک وانه اعلم ما قول خاتم المجتہدین ووارث علوم سید
المرینین مداسه قتالی طلاله الی نوم الدین فما لو وقف زید املاکا معینة

میزان شهاب

موقوفات ماندگار (۴)

فتاویٰ خاتم المجتہدین، محقق کرکی

نسخه شماره ۱۰۸۳/۸

خصوصیات نسخه شناسی: رساله یکم: نسخ، بدون نام کاتب و بی تاریخ از سده دهم
 هجری، عناوین شنگرف، صفحات ۶ سطری، دارای رکابه، تصحیح شده و با حواشی لغوی
 به نقل از (صحاح) و حواشی بسیار با نشانی (۲) و (ج د)، در ذیل انتهای رساله [هذه آخر
 الرسالة الشریفة الألفیة] آمده است: (الحواشی المعلقة علی تلك الرسالة بعضها من الشيخ
 المدقق علی بن عبدالعالی وبعضها من الشيخ المحقق محمد بن جمهور الحساوی فما كان علامته
 كذا (۲) فهو من الاول وما كان كذا (ج د) فهو من الثاني م. قد فرغ من تحریر هذه الحواشی
 في يوم الأحد ۲۱ رجب المرجب سنة ۹۳۳).

در کنار این عبارت تاریخ وفات علی بن عبدالعالی معروف به محقق ثانی، درج شده
 (۹۴۰) و در ذیلش آمده: فی حاشیة رجال السید مصطفی رحمه الله عند ترجمته اخ ...؟ مات
 رحمه الله فی شهر جمادی الاولى سنة ثمان وثمانین وتسعمائة سنة ۹۸۸.

در برگ (۱) ر) کلمه (زینیه؟) به خط سرخ قدیمی دیده میشود و مهر مستطیلی که در آن
 عبارت ذیل حک شده است: (وقف نمود سید شهاب الدین الحسینی المرعشی النجفی به
 کتابخانه آستانه حضرت معصومه علیها السلام).

در برگ (۹) ر) یادداشت مدیر کتابخانه آستانه (ناصر الدین آرام) با این عبارت آمده: (بسم
 الله الرحمن الرحیم اهدائی حضرت آیه الله آقای نجفی مرعشی به کتابخانه آستانه مقدسه
 حضرت فاطمه معصومه صلوة الله و سلامه علیها - تاریخ ۴ شهر ج ۲ سنه ۱۳۷۲، مدیر
 کتابخانه آستانه قم، ناصر الدین آرام).

در برگ (۲۰) ر) مهر بیضوی با سجع: (بنده آل نبی محسن ۱۲۴۰).

رساله دوم: نستعلیق، بدون نام کاتب و بی تاریخ، ولی به قرینه رساله پنجم کاتب این
 رساله محمد بن المؤذن الجزینی است که در قرن دهم هجری میزیسته، نشانی ها شنگرف،
 صفحات ۱۵ سطری، در برگ (۴۴) ر) حاشیه ای است به نقل از شرح المقاصد تفتازانی در
 بیان اقسام غرائب.

بند سوم: نستعلیق، به قرینه رساله پنجم: محمد بن المؤذن الجزینی، قرن ۱۰ ق، با حاشیه
 ای که نشانی (۱۲) دارد.

بند چهارم: نستعلیق، به قرینه رساله پنجم: محمد بن المؤذن الجزینی، قرن ۱۰ ق، نشانی
ها شنگرف، با حواشی به نشانی (ج د).

رساله پنجم: نستعلیق، محمد بن المؤذن الجزینی، قرن ۱۰ ق، در انجامه آمده: (نقلت
مما نقل عن خطه رحمه الله). تصحیح شده و حواشی دارد با نشانی (منه) و (ذکری)، نشانی
ها شنگرف.

رساله ششم: نستعلیق، به قرینه رساله پنجم: محمد بن المؤذن الجزینی، قرن ۱۰ ق (عصر
مؤلف)، نوع خط نسخه از برگ (۷۹ ر) تا پایان نسخه تغییر کرده و جدیدتر است. عناوین و
نشانی ها شنگرف، در حاشیه تصحیح شده و علامت بلاغ و حواشی با نشانی (۱۲) و (منه
دام‌ظله السامی) و (ع ل مدظله) و (شرح) و (ع) و (شرح مولانا محمد ابوطالب) دارد، جای
هر حاشیه را خطوطی از میان صفحات به طرف هوامش مشخص کرده است، به سبکی که در
قرون نهم و دهم هجری رایج و مرسوم بوده است، رکابه دارد.

برفراز برگ (۴۸ ر) مهر بیضوی با سجع: (ابن ضیاء الدین محمد نبی).

برگ (۸۵ پ): تملک ضیاء الدین توپسرکانی در محرم ۱۲۷۷.

بند هفتم: نستعلیق، بدون نام کاتب و تاریخ، کل فائده در ۱۶ سطر می‌باشد.

رساله هشتم: نستعلیق، بدون نام کاتب و بی تاریخ، صفحات ۱۷ و ۱۸ و ۱۵ سطری، در
یک مورد حاشیه ای (در معنی عقل) دارد.

برگ (۸۸ ر): نام چند کتاب آمده که گویا در کتابخانه مالک نسخه قرار داشته است؟

برگ (۸۸ پ): تملک ملا اسماعیل و یادداشت تملکی بدین عبارت: (هذا الكتاب من
تمملكات استادي جناب فضایل مآب آخوند ملا محمدباقر التویدرکانی وانا اقل تلامیذه محمد
محسن ابن مرحوم میرزا مهدی ارهانی (? ۱۲۴۲) و یادداشتی دیگر که سیاه شده و این کلمات
خوانده می‌شود: ... علامی فهمی کلیدار علم استادی آخوند ملا اسمعیل بتاریخ سنه ۱۲۲۴
و تملک دیگر: این کتاب از مال خالص محمد مهدی ولد آخوند .. و مهر مربعی با سجع:
(عبدہ الراجی عظیم).

برگ (۸۹ ر): تملکی است بدین مضمون: این کتاب از مال ملا اسمعیل ولد مرحوم ملا طاهر به تاریخ سنه ۱۲۴۰ با مهر بیضوی: (عبده محمد مهدی).
 برگ (۸۹ ر): دو بیت شعر فارسی: من در شرفم ز علم و مهر مطلق ...
 برگ (۸۹ پ): یادداشت تملک: (این کتاب الفیه شیخ شهید و فتوای عبدالعالی از مال خالص عزت آثار ملا طاهر بن مرحوم ملا شاهبابا ابن مرحوم حاجی الحرمین الشریفین حاجی فاضل ابن ناصر تمت) و مهر مربعی با سجع: (ربّ نجّنی بمحمد وعلی).

نسخه (شماره ۸۵۰)

موقوفی آیت الله مرعشی نجفی^ع به کتابخانه آستان مقدس حضرت فاطمه معصومه⁺.
 مجموعه شامل دو رساله:

۱- الوافیة فی شرح الکافیة (نحو - عربی)

از: رکن الدین حسن بن محمد بن شرفشاه استرآبادی (۷۱۷ ق)
 کتاب مهمی است در شرح بر «کافیة» ابن حاجب در نحو که به آن (شرح متوسط) گفته می شود. دارای نسخه های خطی فراوان بوده و بارها به چاپ رسیده است.^۱

نسخه یک برگ از آغاز افتادگی دارد:

آغاز افتاده: ... و اذا عرفت ذلك فقوله لفظ بمنزلة الجنس ... وباقی قیوده کالفصل فلفظ احتراز به عن الخطوط والعقود والاشارة والنصب ... قوله الکلام ما تضمن کلمتین بالاسناد . اه، قوله ما تضمن کلمتین شامل ...

انجام: ... في الوقف لم يعلم انه يدلّ عن النون او هو المحذوف المردود ولكن هذا آخر الكلام في هذا الكتاب والحمد لواجب الوجود والشكر لمفيض الخير والجلود.

انجامه: وقد اتفق الفراغ من تعليق هذا الكتاب بعون الله تعالى في شهر المبارک رجب علی يد عبد الضعیف المذنب المحتاج الی رحمة الله تعالى امت بن برحمت (مرحمت؟) غفرالله لهم ولجميع المسلمين اجمعين في تاريخ سنة ثلث وثلثین وتسع مائة في شهر رجب المرجب ۱۰.

۱ فنخا، ج ۳۴، ص ۱۶۵-۱۷۷.

علامة التأكيد بآية بوجه من كون العطف مناسبة للافتقار لما لم يفت بآية إذا كان مذكورا
 ووطوا إذا كان مضموميا يناسب على الوقف في الاسم ولأنه لم يعلم بقا علامة التأكيد فالتك
 أو أفلت زباريدون امرين امر بواو الوقف ورفا امرأة امرين امر بواو الوقف لم يعلم انه
 يدل عن النون وهو المحذوف المراد هو ولكن هذا امر الكلام زهوا الكتاب
 والحد لواجب الوجود والكيف لغير الوجود والافتقار من الوجود هذه اللفظ بعرض اللفظ في قوله
 المبارك رحمه الله عبد الصوفى المدين المحيى المرحوم الذي امن بن بزم عز الله وجله السلام يا جمعيت
 في قوله سنة ثلثة عشر وثلث مائة سنة و
 وينبغي للسلم ان يتوقف على هذا الذي هو محبان ومائة فانه من العطفية من التوفيق بعد السهد لغير
 صلح اللهم انى اعوف بك من انوار كبر الشيا وانا اعلمه واستغفر لك الا اعلم انك
 انت علام الغيوب **هو** الكلمة لفظ ومعنى معناه ففهمه عشا اشكال
 الاوان الالف واللام والكلمة لا يجوز ان يكون الجنس ولا للمريد اما الاول فلانه لو كان
 للجنس يلزم اجتماع التعيين بيان ان الجنس يدل على كغيره وانما للوجوه فبين الجنس
 والوجوه تضاد واما الثاني فلانه لم يجر بين الكلمتين وانما طبع في الكلمة ليكون اللام
 للمريد جوابه ان الالف واللام في التعريف الحقيقية وبسبب استعوان الجنس لا يلزم اجتماع
 التعيين ويجوز ان يكون للمريد اللفظي والاشارة ان هذا التعريف متعوض باللفظ كما مستثنى
 في الادفان فانها كلمات معانيها ليست باللفظ وجوابه انه لا يتم انما ليست باللفظ لان اموله
 من اللفظ ما كان معلقا بآية او صحتها فان ذلك الصواب وان لم يكن معلقا بها العطف على معلقه

مبداً شهاب

موقوفات ماندگار (٤)

الوافية في شرح الكافية، استرآبادى
 نسخه شماره ٨٥٠، مورخه ٩٣٣ ق

۲- [تعريف الكلمة] (۱۳۵ ر - ۱۳۶ پ) (ادبیات - عربی)

فایده ارزشمندی است مشتمل بر ده اشکال بر تعریف کلمه: (لفظ وضع لمعنی مفرد).
آغاز: قوله: الكلمة لفظ وضع لمعنی مفرد، ففیه عشرة اشکال، الأول: انّ الألف واللام في
الكلمة لا يجوز ان يكون للجنس ولا للعهد ...

انجام: العاشر: انّ الحدّ منقوض بنفس الحدّ لأنّه یصدق علی مجموع الحدّ أنّه لفظ لمعنی
مفرد وليس بكلمة وجوابه انّ مجموع الحدّ مرکب، لأنّ المراد بالمرکب ما یدلّ جزء لفظه علی
جزء معناه ومجموع الحدّ كذلك». تمّت.

خصوصیات نسخه شناسی: نسخ نازیبا، امت بن برحمت (مرحمت ؟)، ۱۵ رجب ۹۳۳
(اصالت این تاریخ نیاز به بررسی بیشتر دارد)، عناوین شنگرف، درحاشیه تصحیح شده،
با حواشی بسیار دارای نشانی: (شرح)، (هـ)، (نحش) و (سید) و ...، در برگ (۳ ر) مهر
مستطیلی وقف از آیت الله العظمی مرعشی نجفی آمده که نوعاً بر نسخه های وقفی ایشان
به آستانه مقدّسه قم درج شده است، در برگ (۱۳۵ پ) پس از پایان کتاب دعایی نبوی در دو
سطر آمده است.

۱۳۶ برگ، ۱۷ سطری، ۱۵/۵ × ۲۱ سم.
